

ОРІЄНТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ДУХОВНІ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ "ОСНОВИ СЦЕНІЧНОГО ТА ЕКРАННОГО МИСТЕЦТВА"

У статті розглядаються мета і завдання навчальної програми "Основи сценічного та екранного мистецтва", перспективні підходи до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін у вищих навчальних закладах. Головні завдання курсу спрямовано на орієнтування студентів педагогічних вузів на духовні загальнолюдські цінності та визначення значення потенціалу мистецтва для вивчення власних духовних інтересів особистості, можливості спілкування й передачі культурно-духовного досвіду.

Реформування системи освіти продовжує набувати нових рис. Зберігаючи кращі здобутки вітчизняної педагогіки, оновлення змісту сучасної освіти призводить до впровадження в навчальну програму великої кількості нових курсів і предметів. Закон України "Про вищу освіту" спрямований на врегулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної підготовки громадян України, створює умови для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства у кваліфікованих фахівцях. Головною метою художньо-педагогічної освіти на сучасному етапі є підвищення рівня значущості культури й мистецтва в загальній освіті, а також орієнтація студентської молоді на духовні та загальнолюдські цінності в процесі професійної підготовки. Викладання курсу "Основи сценічного та екранного мистецтва" спрямовано на розвиток художньої свідомості й художньо-творчих умінь, художньо-образного мислення студентів, формування вміння спілкуватися з творами мистецтва та їх інтерпретувати, бажання опанувати весь простір духовних цінностей, розширення сфери естетично-емоційних вражень тощо. Серед основних завдань навчальної дисципліни можемо виділити такі: надання студентам основ художніх знань, що уможливить усвідомлення ними специфіки майбутньої професійної діяльності; розширення мистецького світогляду та ціннісних орієнтацій майбутніх учителів на основі ознайомлення й вивчення кращих зразків сценічного та екранного мистецтва; формування умінь оперування різними видами аналізу художніх особливостей мистецьких явищ та інтерпретації творів на основі знайомства з різними формами, жанрами, стилями мистецтва; збагачення власного художньо-естетичного досвіду для подальшого використання в професійній діяльності.

Мета і завдання навчальної програми "Основи сценічного та екранного мистецтва", практичні та лабораторні заняття дозволяють майбутнім фахівцям освоїти великий обсяг матеріалу світової художньої культури, адекватно розуміти та сприймати твори мистецтва, застосовувати різноманітні методи аналізу, знаходити зв'язки й паралелі з іншими видами та жанрами мистецтва, естетично грамотно оцінювати й переосмислювати їх через естетично-емоційну сферу, дають можливість удосконалювати художньо-аналітичні вміння й практичні творчі навички, розвиваючи художнє мислення. Прилучення до шедеврів вітчизняної та закордонної культури, кращих зразків народної творчості, класичного й сучасного мистецтва забезпечить формування естетично розвиненої й зацікавленої аудиторії слухачів і глядачів, розвиток естетичних потреб і смаків, призведе до збереження й передачі наступним поколінням традицій вітчизняної професійної освіти в області мистецтва, дозволить реалізувати моральний потенціал мистецтва як засобу формування й розвитку етичних цінностей та ідеалів особистості й суспільства.

На перших лекціях студенти знайомляться з різними видами мистецтва, їх класифікацією та історичною динамікою розвитку, теоретичними витоками видової специфіки мистецтва та поняттями "синкретизму", "комплексу", "синтезу" й "інтеграції" мистецтв. Цікавою й змістовною для майбутніх фахівців є інформація про комплекс сучасних програм українських та російських педагогів-новаторів розвитку дитини засобами мистецтва та сучасні тенденції взаємозв'язку й синтезу різних видів мистецтва. Важливий внесок у дослідження проблеми видової специфіки мистецтва внесли І. Кант, Г. Гегель, Г. Лессінг; сучасні науковці: Ю.Б. Борєв, В.В. Ванслов, Б.М. Галєєв, М.С. Каган, В.П. Міхалєв, В.В. Скатерщіков та інші. Завдяки цим дослідженням були конкретизовані загальні ознаки, характеристики, внутрішні закони та художні доміанти кожного виду мистецтва, розглянуті шляхи можливого синтезу окремих мистецтв. Ознайомлення з основними етапами розвитку й історії виникнення театрального, оперного, балетного, кінематографічного та телевізійного мистецтва займає основну частину лекційного курсу. Історія театру розглядається від перших трагедій і комедій давньогрецького театру до відновлення автентичного шекспірівського театру "Глобус" у Лондоні в 2000 році. Історія українського театру вивчається від витоків до постановок сучасних митців; за таким принципом студенти знайомляться з історією Національної опери та балету України.

Звичайно, жоден навчальний курс не може вмістити всього обсягу необхідних знань, умінь і навичок. Важлива роль у цьому процесі відводиться загальнодидактичним принципам на практично-творчих заняттях, які фактично знайомлять студентів із різними комбінаціями комплексного та синтетичного поєднання видів мистецтва. За визначенням О.П. Щолокової, на сучасному етапі викладання предметів художньо-естетичного циклу, традиційні принципи наочності й наступності повинні доповнюватися принципами розвиваючого навчання, науковості, принципом систематичного та послідовного навчання. Ці принципи дійсно можуть допомогти художній дидактиці на методологічному рівні, там, де й знаходить своє відбиття загальне у викладанні науки та мистецтва – на рівні теорії пізнання, виховання мислення. Цілісність, образність,

асоціативність, імпровізаційність, інтонаційність, художність є тим підґрунтям, яке може стати базою для формування принципів музичної та художньої дидактики [1: 47].

Творча реалізація ідей, з якими студенти знайомляться на заняттях курсу з "Основ сценічного та екранного мистецтва" вимагає високого ступеня концентрації уваги й залучення накопичених художньо-естетичних знань та досвіду в мистецько-культурній галузі. Виконання окремих завдань спрямоване на вивчення власних духовних інтересів особистості, можливості спілкування й передачі культурно-духовного досвіду від викладача до студента, творчого спілкування в групі тощо. Робота на семінарських та лабораторних заняттях дозволяє узагальнити та структурувати систему художньо-естетичних знань, набуті вмінь аналізу, інтерпретації, розуміння видової специфіки мистецтва, феномена художньої інтеграції, а застосування на практичних заняттях комплексу філософських, естетичних, культурологічних та мистецтвознавчих знань забезпечує високий рівень професійної підготовки фахівців із викладання дисциплін художньо-естетичного циклу в школі. Дослідження Л.С. Виготського, Б.М. Теплова підтверджують, що художня творчість і вміння творити не залишається на відміну від інших форм діяльності виключно в рамках самої свідомості, а постійно переростає з діяльності духовно-теоретичної в діяльність перетворювально-практичну. Невипадково художня творчість, практичні художні вміння відіграють головну роль у багатьох системах, що одержали широке визнання в художній освіті й, зокрема, у системах музичної освіти К. Орфа, З. Кодая, Ш. Судзукі, Б. Яворського, Д. Кабалевського, Л. Ващенко, Н. Ветлугіної, Л. Масол, Л. Савенкової, Б. Юсова. Відповідно, художньо-творчі завдання, спрямовані на створення нового художнього продукту чи фрагмента цього продукту (виконавської інтерпретації), вимагають високого рівня сформованості творчих художніх умінь. Кожна особистість створює та інтерпретує твори мистецтва залежно від свого досвіду, світогляду, можливостей сприйняття [2: 134].

Для розвитку і формування художньо-творчих умінь на заняттях курсу з "Основ сценічного та екранного мистецтва" процес сприйняття та теоретичного аналізу тісно пов'язувався (за методикою Б.Л. Яворського) з безпосереднім виконанням: співом, диригуванням, інсценізацією, театралізацією, творінням власної музики, фрагментів картини, скульптури тощо. Не менше важливим завданням було розвинути критичне мислення студентів, що передбачає сформованість відповідних розумових умінь – відокремлення головного від другорядного, знаходження головної ідеї твору, критична оцінка та вибір критеріїв такої оцінки. Серія вправ, на яких використовувалися методи критичного аналізу, була націлена на адекватне сприйняття, розуміння й оцінку художніх явищ, що визначалася системою таких детермінант як матеріальна й ідеальна структура мистецького твору в історико-стильовому періоді та суб'єктно-особистісний рівень культури особистості; обсяг накопиченого досвіду, особливості потреб і ціннісних орієнтацій. На думку провідних вітчизняних педагогів, чим більше вдосконалюється словесне формування думки, тим чіткішою та яснішою стає і сама думка. На заняттях студентам пропонувалося скласти рецензію на вислови М. Плісецької, Мікеланджело Буонаротті, Р. Ролана, Ж.-Ж. Руссо, О. Скрибіна, А. Чехова, В. Шекспіра та інших видатних мислителів і митців світової культури щодо мистецтва, таланту й особистості в культурному процесі розвитку суспільства. Написанню рецензії передувало пояснення її структури, загальних характеристик, основних компонентів.

У процесі занять, третина навчального часу виділялася на самостійну та індивідуальну форми роботи студентів [3: 78]. Під час виконання індивідуальних завдань студент повинен викласти теоретично обґрунтовану сутність поставлених проблем, а потім зібрати ілюстративний матеріал і проаналізувати його, використовуючи дані на заняттях схеми та плани аналізу мистецьких творів. Серед завдань, які виносилися на опрацювання в ці години були: підготовка мікрровиступів за темами: "Сучасні напрями в мистецтві і тенденції сьогодення", "Рольова гра та театралізація на уроках мистецтва", "Театр авангарду. Творчість А. Арто", "Художні стилі футуризму й дадаїзму в театрі сюрреалістів", "Експресіоністський період у творчості Бертольда Брехта" тощо. Виконання індивідуальних, професійно-орієнтованих завдань сприяло виробленню вмінь, необхідних для вирішення професійних завдань. Студенти оволоділи теоретичним матеріалом, необхідним для виконання індивідуального завдання, навчилися конкретизувати й планувати процес виконання завдання, застосовували різні методи аналізу й інтерпретації творів мистецтва. Підготовка рефератів передбачає глибокий та детальний аналіз проблеми, винесеної в темі реферату. Алгоритм підготовки передбачав роботу з алфавітним, предметним або систематичним бібліотечними каталогами, підбір літератури за обраною темою, опрацювання літературних джерел та систематизація наукового матеріалу. Робота та оформлення рефератів дала можливість кожному студенту дати особистий критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми, що сприяло орієнтації студентів на духовні загальнолюдські цінності в процесі вивчення курсу "Основи сценічного та екранного мистецтва".

Проведені модульно-контрольні роботи наприкінці семестру показали високий рівень художньо-естетичних знань студентів, що потребують знання кількох тем та умінь логічно узагальнювати та систематизувати матеріал, оцінювати окремі нові факти, явища, ідеї, самостійно визначати окремі цілі власної навчальної діяльності.

Головним надбанням в процесі вивчення курсу "Основи сценічного та екранного мистецтва" щодо орієнтації майбутніх учителів на духовні загальнолюдські цінності вважаємо вміння студентів вільно висловлювати власні думки й відчуття, визначати програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінювати різноманітні мистецькі явища і фактори, виявляючи особисту позицію до них; без допомоги викладача знаходити джерела інформації й використовувати одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавально-творчої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Щолокова О.П. Система професійної підготовки студентів педагогічних вузів до художньо-естетичної освіти школярів: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01., 13.00.04. – К., 1996. – 394 с.
2. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник. – К., 2002. – 270 с.
3. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С.О. Сисоева, А.М. Алексюк, П.М. Воловик, О.І. Кульчицька та ін. / За ред. С.О. Сисоевої. – К.: ВПОЛ, 2001. – 502 с.

Матеріал надійшов до редакції 18.04. 2007р.

Плотницкая О.В. Ориентация студентов педагогических вузов на духовные общечеловеческие ценности в процессе изучения курса "Основы сценического и экранного искусства".

В статье рассматриваются цель и задачи учебной программы "Основы сценического и экранного искусства", перспективные подходы к интегрированному преподаванию художественных дисциплин в высших учебных заведениях. Главные задачи курса направлены на ориентирование студентов педагогических вузов на духовные общечеловеческие ценности и выдающееся значение потенциала искусства для изучения собственных духовных интересов личности, возможности общения и передачи культурно-духовного опыта.

Plotnytska O.V. Orientation of students of pedagogical higher educational establishments on spiritual common to all mankind values in the process of studying the course "Bases of stage and screen art".

A purpose and tasks of educational program "Bases of a stage and screen art" are examined in the article. Perspective approaches to the computer-integrated teaching of artistic disciplines in higher educational establishments are researched. The main tasks of course are directed on the orientation of students of pedagogical institutes on spiritual common to all mankind values and prominent value of art potential for the study of personality own spiritual interests, possibilities of intercourse and transmission of cultural and spiritual experience.